

به نام خداوند بخشنده و مهربان

آفت تال یا سوسک کرگدنی خرما با نام علمی *Oryctes elegans*

به قلم دکتر ذبیح‌الله اعظمی، استاد دانشگاه جیرفت

مطلب فوق در وبسایت خبری کنارصندل منتشر شده است

وجود تصاویر درخت خرما بر روی اشیای حاصل از کاوش‌های باستان‌شناسی نشانه قدمت نخلستان‌های خرما در تمدن حوزه هلیل رود می‌باشد. در همین راستا جنوب استان کرمان رتبه اول کشور را در تولید خرما داراست و خرما می‌مضافتی، کلوته و مرداسنگ ارقام غالب منطقه را تشکیل می‌دهند. اما در جهان بیش از 60 گونه آفت بر روی درخت خرما گزارش شده است و حشره سوسک کرگدنی (شکل 1 ب) که به دلیل شکل و قیافه خاص خود به این نام شناخته می‌شود و در منطقه جیرفت نیز به تال خرما معروف است، یکی از حشرات پر خسارت در نخلستان‌های کشور بخصوص در منطقه هفت‌گنج (جیرفت، عنبرآباد، کهنوج، رودبار، فاریاب، قلعه گنج و منوجان) است. این حشره از راسته سخت بالپوشان و دارای دگردیسی یا استحاله کامل شامل تخم، لارو، شفیره و حشره بالغ (شکل زیر) است که تمامی مراحل فوق را روی درخت خرما طی می‌کند.

ظهور حشرات بالغ بسته به نوع آب هوای هر منطقه متفاوت است که در این منطقه از اواخر اسفند شروع و تا پایان شهریورماه ادامه پیدا می‌کند. حشره ماده در قسمت‌های مختلف نخل از جمله تاج درخت و در قاعده اصلی خوشه‌ها، بین دم برگ‌ها و گاهی در بین الیاف تنه نخل تخم‌گذاری می‌کند. لاروها یا کرم‌ها از نوع اسکارابی فرم (شکل 1 ج) بوده و دوره‌های مختلف زندگی را در قسمت تاج و تنه درختان خرما طی و با تغذیه از بخش‌های مختلف درخت حفره و دالان‌های زیادی ایجاد نموده که محل مناسبی برای فعالیت سایر میکروارگانیسم‌ها مثل قارچ‌ها و باکتری‌ها می‌باشد. در بعضی موارد تغذیه و خسارت لاروها باعث شکسته شدن برگ‌ها (پیش خرما)، خوشه‌ها و گاهی شکسته شدن تنه و نابودی تاج درخت و در نتیجه از بین رفتن کامل نخل می‌شود. سوسک کرگدنی یا تال خرما فقط یک نسل در سال دارد و در خرداد و تیرماه دارای حداکثر فعالیت می‌باشد. لاروهای آن چندین ماه فعالیت نموده و زمستان را به همین صورت در داخل تنه خرما طی می‌کنند. شفیره آن از نوع آزاد و طول دوره آن 3 تا 4 هفته است که در داخل یک حفره بنام گهواره صورت می‌گیرد (شکل اول) و پس از آن حشرات بالغ

به تدریج ظاهر و در شب به طرف نور چراغ جلب می‌شوند و لذا استفاده از تله نوری در به دام اندازی و نابودی آن‌ها مفید است. همچنین لازم به یادآوری است که گونه دیگر سوسک کرگدنی خرما بنام *Oryctes agamemnon arabicu* در نخلستان‌های کشورهای همسایه گزارش و خسارت میزند اما در ایران یک آفت قرنطینه‌ای محسوب می‌شود که می‌بایست مورد ردیابی دقیق قرار گرفته و از عدم وجود آن در منطقه اطمینان حاصل شود.

روش‌های مهار و مبارزه:

- 1- ابتدا در خصوص انتخاب روش مبارزه حتماً با کارشناسان گیاهپزشکی مشورت شود زیرا بهترین روش کنترل آن انجام اقدامات پیشگیری و مبارزه تلفیقی یا IPM (به‌کارگیری چند روش مبارزه باهم) می‌باشد.
- 2- رعایت بهداشت زراعی نخلستان از جمله جمع‌آوری و سوزاندن بقایای پوسیده تنه و حاصل از هرس و تکریب یا گراس دادن نخيلات، تقویت درختان نخل با استفاده از کودهای دامی و شیمیایی (ماکرو و میکرو المنت) انجام آبیاری به‌موقع و منظم در پیشگیری از این آفت مؤثر است.
- 3- در زمان گرده‌افشانی ضمن بازدید دقیق تاج درخت، لاروهای سوسک جمع‌آوری و نابود شوند. درختان کوتاه در معرض حمله بیشتر این آفت می‌باشند.
- 4- با توجه به اینکه این سوسک‌ها به راحتی به طرف نور جلب می‌شوند استفاده از تله نوری با لامپ نور سفید بسیار مؤثر است. برای هر باغ یک تا دو تله نوری کافی است. نصب و نگهداری تله‌های نوری در نخلستان از اول بهار تا آخر پاییز توصیه می‌شود. در باغاتی که به برق دسترسی نیست می‌توان از تله نوری خورشیدی استفاده کرد که در بازار موجود است.
- 5- روش شیمیایی: با عنایت به اینکه لارو یا کرم‌های این حشره در داخل نسوج تنه و شاخ و برگ پنهان و زندگی می‌کنند به همین دلیل سم‌پاشی درختان مؤثر نیست. اما می‌توان با استفاده از طعمه مسموم و قرار دادن آن در بین شاخ و برگ تاج نخل اقدام به مبارزه نمود.

کلمات کلیدی: سوسک کرگدنی، تال، نخلستان، آفات خرما، هفت‌گنج، *Oryctes elegans*